

במחקרה "על עצים ועל המקום - מאפיינים תרבותיים, טבעיים וחזותיים של הנוף המקודש בארץ ישראל" כותבת פרופ' נורית ליסובסקי - ראש המחלקה לאדריכלות נוף בטכניון "האמונה בכוחם של עצים כבעלי סגולות פלא משותפת ליהודים, לנוצרים, למוסלמים ולדרוזים, והיא שהביאה לשימורם הפיזי בנוף הישראלי, למרות השוני הניכר במסורות, באורחות החיים ובנוף עצמו. (ציטוט חופשי). יחד עם זה, מגוון העצים המאפיין את הנוף הישראלי מעיד על כך שהקדושה אינה נובעת מסוג העץ, אלא מחשיבות המקום או מאירוע היסטורי שנקשר בו".

עמיר רן: לפני כתשעים גיליונות של אדריכלות ישראלית פרסמתי מאמר שבו הגדרתי את אדריכלות הנוף כ"גורם מחבר בין אדריכלות לנוף", כמה טעית?

עליזה ברוידא: אחרי שגמרתי להתעצבן מההגדרה הפשטנית שלך... לא ממש. אדריכלות הנוף התפתחה מהצורך שלנו להשליט סדר בעולם הטבע. הגנים הראשונים היו שילוב של גידולים חקלאיים עם הנאות חושיות: ניחוח (פירוש המילה הפרסית בוסתן הוא ריח), הרהור, וקשר עם העולם של מעלה. רק אחר כך נוספו גם התפיסות האסתטיות פילוסופיות.

טלי טוך: לא מסכימה איתך עמיר... הרי אפשר לתכנן במקום שבו אין אדריכלות ובכל זאת יהיה שם מעשה משמעותי של "אדריכלות נוף". יש משהו באדריכלות הנוף שמפגיש שני אימפולסים מנוגדים כביכול - יצירת יש מאין - ושמירה על האין מפני היש. וכך, באמצעות החושים, הניסיון וכמובן שגם אמצעים פיזיים, נוצרים מקומות חדשים.

אמיר בלום: אני הייתי מגדיר את אדריכלות הנוף כאחראית על המרחב הציבורי והסביבתי, כאשר היא מנסה לנהל משא ומתן מפשר בין המבנים, המורשת, הנוף, וכמובן - האדם.

יאיר אביגדור: הרים, עצים, צמחים, ריצופים, שבילים, אבל בראש ובראשונה אנשים.

עמיר: כיצד אתם מסבירים את העובדה שהמאפיינים הבסיסיים של אדריכלות הנוף הארצית נשמרו היטב דווקא בנוף הערבי, בעוד שהנוף הישראלי מתבלבל בסבך של סמלים ומניירות צורניות?

אירגונים שונים של אדריכלי נוף בארץ ובעולם מגדירים מן הסתם את תפקידו של אדריכל הנוף בהתאם לאינטרס המקצועי של חבריהם, כאשר הנטייה הטבעית היא להרחיב ככל שניתן את תחומי הפעילות - החל מעיצוב הנוף הטבעי, דרך תכנון פארקים וגנים ציבוריים ועד לתכנון גינות ופינות נוי לסקטור הפרטי.

הפרויקטים הנופיים המשפיעים ביותר על אופיו של המרחב הציבורי מבוצעים מטבע הדברים על ידי הרשויות. מדובר בדרך כלל בגופים בעלי אינטרסים פוליטיים (או אישיים), המתווים את יעדי התכנון על פי הצורך לקבוע עובדות בשטח. על אלה מועמסים הצרכים היצירתיים (או שיווקיים) של אדריכלי הנוף, להראות ולהיראות. בתוך כל אלה, הולכים לעתים לאיבוד תפקידיה האלמנטריים של אדריכלות הנוף - לשמר, להבליט, לטפח ולהתאים את ערכי המקום לשימוש הציבור.

ללא קשר להיקף ההתערבות בנוף, קשה להתעלם מהעובדה שמרבית הפרויקטים הנופיים (בדומה לפרויקטים האדריכליים), נחושים כיום טוב יותר מגובה השמיים, מאשר מגובה העיניים. במרביתם המסר העיצובי משתלט על התכנון בעוד שערכי המקום הולכים לאיבוד לטובת קונספטים מיובאים. הבולטים בהם גני הנושא, גני הסיפור, ה-Zen, ה-Yin-ו-Yang, שלא לדבר על הטיילות חסרות הצל והמנוח.

על רקע זה ניהלנו רב-שיח אינטרנטי בין ארבעה מתכנני נוף, שהטביעו את חותמם באופן בולט על ציביון הנוף הישראלי: אדריכלי הנוף עליזה ברוידא, טלי טוך ואמיר בלום; ואדריכל יאיר אביגדור.

Portugal Avenue, Madrid Rio along the Manzanares River, 2006-2011,

Ginés Garrido Colmenero, West 8, MRIO arquitectos

שדרות פורטוגל, פרויקט נופי עתיר צורות לאורך נהר מנזארס במדריד ריו, ספרד 2011

Ginés Garrido Colmenero, West 8, MRIO arquitectos

חלק מחברה אזרחית אחת בעלת עבר, הווה ועתיד. ראיתי שם מקומות מעוצבים להפליא, חדשניים – מבריקים, יחד עם ניחוחות של מוטיבים מקומיים שמבטאים את רוח המקום, בלי שום פחד להיות מואשמים בנוסטלגיה או שמרנות.

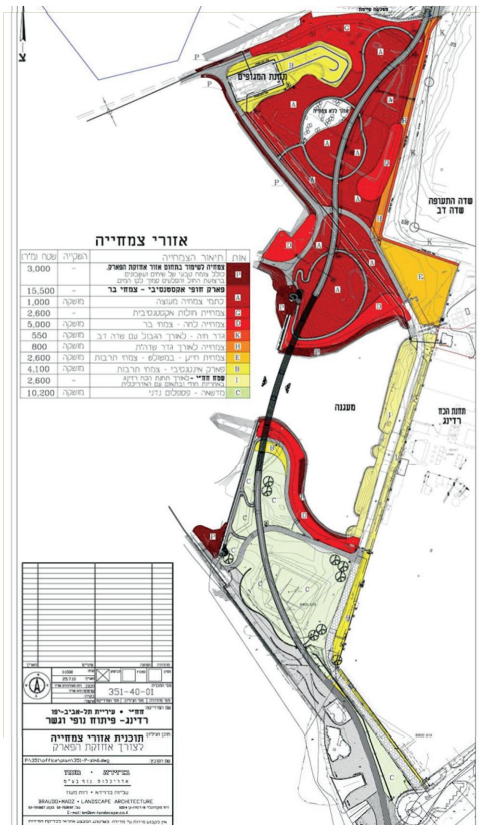
אמיר בלום: המניירות הצורניות באדריכלות המערבית הן אכן שורש הרע. שימוש בסמליות מוגזמת משבש את הפוטנציאל לתכנון טוב ומיטיב. כמו שעליזה הזכירה, הבוסתן הקדום קם משיקולים תועלתיים ורוחניים, תוך התאמה לסביבה, מבחינת הצמחייה, סוג הקרקע, מקורות המים, האקלים והחומרים. ללא הבנה של מהות הנוף והצרכים העומדים מאחורי תכנונו, כל ניסיון "מודרני" לשחזר אותו יישאר ריק מתוכן.

עמי: אדריכלות הנוף, או בהגדרתה המעצבנת – עיצוב נוף, יוצרת בשנים האחרונות מקומות "מהונדסים" הנראים טוב, אבל נחווים גרוע.

עליזה ברוידא: אני מסכימה איתך שהמילה "עיצוב נוף" מעצבנת. נראה לי שהנוף נהיה עצוב כשמעצבים אותו... בכל מקרה, הקביעה הזאת

עליזה ברוידא: הגנים היו בעבר טקסטים שמחכים לפענוח על בסיס ערכי תרבות משותפים. הגן התנכ"י ששימש כאב טיפוס של הגן הים-תיכוני היווה מקום של השתייכות – למשפחה, לקהילה, לתרבות – ומכאן גם הזיקה הטבעית יותר לאדריכלות הערבית. ההתרחקות שלנו מהמקורות באה בעיקבות משבר השייכות, תוך חיפוש אחר מאפייני זהות "מקומיים" – מה שמתבטא בצורניות שלא תמיד יש בה תכנים אמיתיים. התרבות הישראלית היום כל כך גלובאלית ואקלקטית, שהחיפוש אחר ה"מקומי" נראה כמעט חסר סיכוי. הדברים היחידים שנשארו לגמרי "מקומיים" הם הכמיהה ל"ירוק בעיניים", ובריחה מהעיר הצפופה לתרבות המנגלים.

טלי טוך: החברה המערבית פועלת מתוך תודעת האינדבידואל שהולכת ומתעצמת. התהליך הזה מתבטא בצורך בהתפתחות אישית, במערכות הקשרים, בערכים תרבותיים וגם באדריכלות הנוף. בעולם המודרני יש פחות ופחות מקום (וערך) לתודעה הקבוצתית, שבה נשמרו ארכיטיפים וסמלים משותפים. מעניין היה לראות בקיץ הזה בשבדיה, אולי את ה"שלב הבא", שבו הושם דגש חזק על צורכי הפרט אבל עם התייחסות ברורה להיותו

באחד משיעורי הסטודיו ביקשתי מהסטודנטים לתכנן "תחנת אוטובוס", בתקווה שהם יבינו שמדובר בפונקציה מינימליסטית המתמצתת את כל צרכי האדריכלות - מחסה, התייחסות לסביבה, נוחות והנכחה. מה לדעתכם צריכה להכיל "תחנה" של אדריכלות נוף?

אמיר בלום: "תחנת האוטובוס" של אדריכל נוף צריכה לקחת בחשבון קודם כל את הנוסע... ולא רק את האוטובוס; מתוך הבנה שמדובר במהות זמנית שצריכה להשתלב בסביבה ולא להשתלט עליה.

טלי טוך: נדמה לי שחוני המעגל עשה זאת בעזרת מקל... ותפילה כאשר יצר מקום בעל משמעות, ייעוד והתייחסות לצורכי הסיבה.

יאיר אביגדור: חסרים לנו מקומות קטנים ואינטימיים במרחבים הנופיים ההולכים ונהיים עמוסים בפרטים. ה"תחנה שלי" היא מקום ישיבה קטן - אפילו תוך הישענות על סלע שמונח במקום הנכון. מקום שמאפשר שהייה, מחשבה, התבוננות, חלימה, והקשבה.

עליזה ברויד: התחנה שלי... ספסל ועץ.

הטרנד הירוק על כל מגרעותיו כרעיון אופנתי, מעלה לסדר היום את המודעות לאקלים ולסביבה. מהי הסיבה לדעתכם שהמאפיין הבולט ביותר

נכונה לגבי אדריכלות בכלל. כמו בניינים יש גם גנים שנראים טוב יותר בצילומים, בעוד שבגובה העיניים המקום נחוה כמנוכר ומאכזב, וההיפך. זה לא קשור בהכרח לסמלים וצורות, אלא לתכנון נכון של פרמטרים בסיסיים כמו קנה מידה, תנועה זורמת, ויחס נכון בין אור וצל.

יאיר אביגדור: אני לא רואה סתירה בין אדריכלות טובה לאדריכלות שמצטלמת טוב. אדריכלות נוף צריכה לעסוק בראש ובראשונה בחוויית המרחב של ציבור המשתמשים. להם דרושים מקומות בהירים, מעניינים ונקיים מגימקים, שבהם ניתן לקיים מגוון של מפגשים בינאישיים. בתוך כל אלה יש גם מקום למידה סבירה של סמלים וצורות, שבאמצעותם ניתן לחזק את מורשת המקום.

טלי טוך: באדריכלות נוף כמו בכל יצירה, נעשה שימוש בצורות וסמלים. השאלה היא אם מתמקדים במהות או נשארים עם הצורה. למתכנן הנוף יש אפשרות, וגם חובה בעיניי, להשתמש בהם כמזון והשראה למטמורפוזה, גם אם עדינה מאוד, לכאן ועכשיו. זה תהליך שדורש התבוננות פנימה והחוצה למקום, לצרכים ולצרחות... תכנון נכון נוגע גם בתחושות הבטן של המשתמש, ואם הוא גם פוטוגני - מאברוק. משוואה הפוכה מזו - בה הכוחות המובילים הם פוטוגניות, עיצוב סימבולי מוגזם לצורך התבלטות - גובלת לעתים בחוסר טעם, והיא אינה נכונה בעיניי.

אמיר בלום: הצורך לשמר את רוח המקום קדם אלפי שנים לטרנד הירוק. הכוונה ב-genius loci הרומי היתה שצריך לשמר את הקשרים הנופיים העירוניים והאקולוגיים, שהם לדעתי תנאי הכרחי לתכנון נכון. ובנימה אישית... אבי מילר בלום, שהיה ללא ספק אדריכל נוף מנוסה ממני, היה תמיד אומר: "שרטט את העצים בקנ"מ קטן יותר, כדי שתוכל ל"מכור" ללקוח יותר עצים. וכך אני עושה עד היום.

Garden of Cosmic Speculation - a 30 acre (12 hectare) sculpture garden created by landscape architect and theorist Charles Jencks at his home, Portrack House, near Dumfries in South West Scotland.

Right page: Reading Beach Park, Tel Aviv. Landscape Architecture Ltd.

למעלה: "גן הספקולציה הקוסמית" - גן פיסולי המשתרע על 120 דונם בחצר ביתו של אדריכל הנוף והתיאורטיקן צ'ארלס ג'נקס (מנסח עקרונות האדריכלות הפוסט-מודרנית), ליד דומפריס בדרום-מערב סקוטלנד.

בעמוד הימני: גן חופי רידינג והטיילת בין נמל תל אביב וחוף תל-ברוך.

ברוידיא-מעוז אדריכלות נוף בע"מ

עליזה ברוידיא: אם יורשה לי לבקר את הביקורת... בשיפוט של אדריכלות נוף צריך סבלנות. בניגוד לבניין, גן מתפתח לאורך זמן. אחרי חמש שנים הוא נראה טוב, אחרי עשר - אפילו טוב יותר. ראית תמונה של שדרות רוטשילד כשהעצים היו קטנים? היופי באדריכלות הנוף טמון בתהליך... לפעמים צריך להשאיר מקום לבלתי צפוי. צל - נכון, בעיה ענקית. וכן, אני מכירה היטב את בעיית חוסר הצל בטיילות של תל אביב... האידיאלי היה שיישטלו עצים לאורך הטיילת ויצלילו. אבל... עד היום לא התגלה העץ ששורד בתנאי הרוח, הים והמליחות של חוף הים. אבל אני בהחלט מסכימה שניתן וצריך להוסיף הצללות קלות.

טלי טוך: טוב, במתכונת "הכל כלול", זאת הזדמנות טובה בשבילי לפרוק קצת... אדריכלות נוף אינה רק מה נוטעים ואיפה שבילי האופניים. רודולף שטיינר - מייסד האנתרופוסופיה - כינה את האדריכלות "מוזיקה שעוצבה". אני מסכימה איתו, אבל מאמינה שתכנון שלוקח בחשבון את אופי המקום והביוגרפיה שלו, כדי לממש את הצרכים של המשתמש, אינו זקוק למריחה של שכבות מייק-אפ מעצבות.

יאיר אביגדור: כמו באדריכלות, בוודאי שגם אדריכלות הנוף צריכה "להקשיב" למוזיקה של המקום; להשתלב בו, להתעמת איתו, לאתגר אותו במשהו שונה, ומשם הכל פתוח. אין פתרון קסם אחד - כל פרויקט והערכים הייחודיים שהוא מעלה.

במרחב החוצי בארץ הוא דווקא התעלמות מהאקלים והסביבה?

עליזה ברוידיא: אני חושבת שלהיפך, הטרנד הירוק הוא החזית החדשה של אדריכלות הנוף. מדובר במהפכה חשיבתית בכל הכיוונים - לא עוד גנים מסורתיים שהאסטיטיקה היא המוטיב העיקרי בהם, אלא שילוב של חשיבה יצירתית תוך ניצול נכון של משאבי הטבע. ההנדסה הופכת להיות בת-ברית של אדריכלות הנוף ולא גורם מכותיב. כמו למשל, השתיית מי הנגר והחדרתם בחזרה לקרקע, במקום תעלות הניקוז התת-קרקעי היקרות.

טלי טוך: גם אני בדיעה שכיום ישנה הכרה רבה יותר בצורך ובאפשרויות השונות של התכנון הנופי. מושגים כמו "ברכת מים עונתית" או "חילחול מי נגר", או "טבע עירוני", הפכו כבר לחלק אינטגרלי של הזירגון המקצועי. יחד עם זה, כמו בכל טרנד אופנתי, שאלת האיזון מהותית.

ובכל זאת... בעיית הבעיות של המרחב הפתוח בארץ היא היעדר צל, והדוגמאות של נמל תל אביב, הטיילות המתחברות אליו מצפון ודרום ואפילו מתחם שרונה מדברות בעד עצמן. פה ושם נשתלים עצים, אבל עד שהם יגדלו, ציבור המבקרים בהם יקטן... רוב השטחים חשופים לשמש, והחיסכון היחיד באנרגיה מתבטא בכך שבחום הקיץ ניתן לבשל בהן חמין חורפי...

פארק המסילה בירושלים

פרויקט נופי עירוני שהצליח להפוך את תוואי מסילת הרכבת הטורקית מאלמנט מפריד זנוח למרכיב מחבר ושוקק חיים. הפארק האורכי מתחיל בתחנת הרכבת במושב הגרמנית, עובר דרך שכונת בית צפאפא, מלחה ותחנת הרכבת החדשה, עולה על גבעת כוס ומשם יורד למבואה של נחל רפאים, לגן החיות ועין יעל. הפרויקט – יוזמה של תושבי הקטמונים שניהלו מאבק ציבורי ארוך לביטול תוכנית לסלילת כביש – שינה למעשה את פני העיר, כאשר השיפוע המתון של המסילה נוצל לתנועה קלה ונוחה של הולכי רגל ורוכבי אופניים.

אדריכל יאיר אביגדור – 'מנעד' ('תכנון נוף בע"מ")
ו'יאיר אביגדור - אדריכלות ועיצוב עירוני בע"מ").

Railway Park, Jerusalem. Converted operation structures for recreational activities.

Before and after: The project actually changed the face of the city, exploiting the moderate slope of the track as an easy and convenient path for pedestrians and bike riders

Architect Yair Avigdor - Minadd Landscape Architecture

פארק המסילה, ירושלים.

מבני התפעול של הרכבת מנוצלים לפעילויות פנאי. למעלה: קודם מבנה המחסום על דרך בית לחם, כעת חנות מיצים. בעמוד השמאלי: קודם בית הכוון, כעת בית קפה.

אדריכל יאיר אביגדור - "מנעד".

Railway Park, Jerusalem

The Urban Landscapes Project has managed to turn the Turkish railway track from a separating neglected element into a connecting and dynamic component. The longitudinal park begins at the railway station in the German Colony, passes through Beit Tsafafa, Malcha and the new railway station, ascends Kos Hill, descending to the entrance to Nahal Refaim, the zoo, and Ein Yael. Initiated by residents from the Katamons who waged a stubborn public campaign to cancel a plan to construct a highway.

Architect Yair Avigdor - Minadd Landscape Architecture.

Railway Park, Jerusalem. Converted operation structures for recreational activities.

This page: The navigator's house, now a Cafe
 Right page: Before checkpoint on Bethlehem Road, now a juice shop.
 Architect Yair Avigdor - Minadd Landscape Architecture.

גן לאומי חורשת טל, תוכנן בשנת 2000 ע"י משרד יהלום-צור, ומותאם מאז לצרכים המשתנים על ידי משרד אדריכלי הנוף טוך-סרגוסי, שהכינו תוכנית אב שבמסגרתה מבוצעים פרויקטים שונים, ביניהם פלגי מים היוצרים לצידם מקומות שהייה ולינה מוצלים בין עצי האלון העתיקים.

משמאל: שביל מוצל בטיילת הירדן, 1994. משעול הליכה ורכיבה על אופניים לאורך נהר הירדן, המתחיל בקיבוץ שדה נחמיה, עובר דרך קיבוץ עמיר, ומגיע באמצעות גשר לקיבוץ כפר בלום ובתני הספר האזוריים שבו. לאורך השביל מוטבעים פסוקים מהתנ"ך הקשורים בירדן, ופסלים מנגנים של האמן טולי באומן. השביל משמש כעורך חיים מרכזי לתושבי האזור ומוקד ביקור, טיול והתרחשות בחגים ובאירועים מיוחדים. הטיילת מאפשרת מפגש בין הנוף הטבעי, המים, רוח המקום והאדם.

טולי טוך - תמי סרגוסי אדריכלות נוף

Above: Runoff water at Hurshat Tal.

Left page: Shaded passage along the Jordan promenade, 1994. Beginning at Kibbutz Sde Nehemia, the walkway goes through Kibbutz Amir, and crosses over a bridge into Kibbutz Kfar Blum with its regional schools. Along the path are Bible verses relating to the Jordan, as well as musical sculptures by artist Tully Bauman. Facilitating an agreeable meeting point with nature, the promenade is a lively throughway for residents and visitors.

Landscape Architecture - Tuch-Sarsgossi

למעלה: מעברים מוצלים בחורשת טל.
משמאל: שמורת החולה, מהיפות בארץ,
מאפשרת לקהל הרחב ליהנות ממערך אקולוגי
טבעי ומאוזן. תוכנית אב חדשה לחלק הפתוח של
השמורה (חלקים נרחבים בשמורה סגורים לקהל)
הוכנה בעשור האחרון כדי לאפשר פרויקטים
חדשים, כגון תכנון מכלול כניסה חדש, חידוש
אזור קליטת הקהל, תכנון מחודש לגשר ולשבילים,
הוספת מתקני הצללה והסדרת נגישות ושילוט
לרווחת המבקרים.

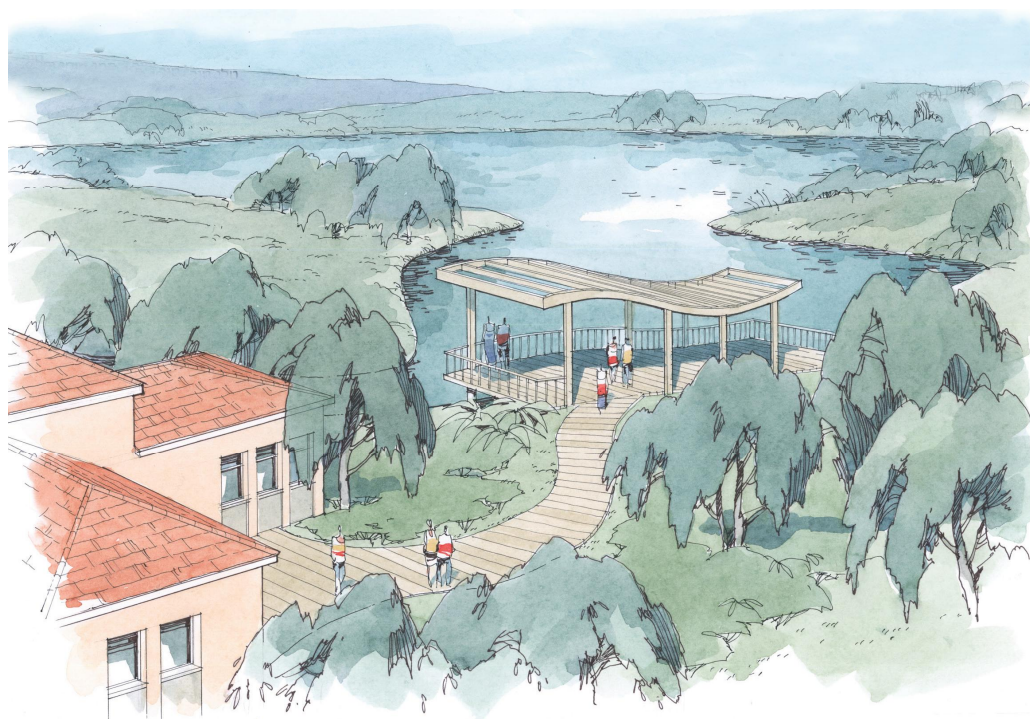
טלי טוך – תמי סרגוסי אדריכלות נוף

Above: Hula Nature Reserve, one of the most beautiful in the country, enables the public to enjoy a natural and balanced ecosystem. A new master plan for the open parts (large parts of the reserve are closed to the public), prepared during the last decade, includes an entrance with a renovated reception area, redesign of the bridge and trails, shading devices, and redesign of visitors entry point.

Landscape Architecture - Tuch-Sargossi.

Right page: Hurshat Tal National Park. Designed in 2000 by the Yahalom-Zur Firm, the park has been adapted to changing requirements by Tuch-Saragossi Landscape Architecture, who prepared a master plan for several projects, including runoff water streams and shady camping spots under the ancient oak trees.

Galilee Park, Karmiel

Above: The Bustan - Local fruit trees orchard.

Right page: Several sculptures were scattered around to enhance the cultural dimension.

Landscape architect: Amir Blum – Miller Blum Landscape Architects.

פארק הגליל, כרמיאל

כ-80 דונם של צמחייה ארץ-ישראלית המהווים אי של שקט ושלווה בתוך העיר כרמיאל. תכנון הפארק שהיה בעבר מחצבה, מבוסס על יצירת מתח בין הפכים: גבוה/נמוך, חפור/מתנשא, פתוח/סגור, אור/צל. השלד הפיזי מבוסס על ניקוי בורות החציבה הקדומים, חישוב פני הסלע ויצירת גבעות בעזרת עודפי העפר. הפארק שהתפתח בהדרגה זכה לתוספות מתוכננות כגון: גשר, גן ורדים, מזרקה, בריכה אקולוגית, מרכיבי נגישות, ופסלים.

למעלה: בוסתן הכולל עצי פרי ארץ-ישראליים. **מימין:** "חורשת בועות", גניה בגדלמן - 2009.

אדריכל נוף: אמיר בלום - מילר בלום אדריכלי נוף. **לינוי תכנון:** אדר' איל רותם, מהנדס העיר. **אדר' זאב גולדברג,** אדריכל העיר.

Galilee Park, Karmiel

After scraping the surface, the dirt was used to create several hills, the highest of which became an observatory with a panoramic view of romantic surrounding villages (right page, top). Following land pits created by the ancient quarry, the paths sometimes ascend, evolving into bridges inviting a peep into the pits, and finally connecting to the urban surroundings via several gates.

Developed gradually, there have been several additions to the park: a bridge, rose garden, fountain, and ecological garden.

Landscape architect: Amir Blum – Miller Blum Landscape Architects.

פארק הגליל, כרמיאל

למעלה: מערכת השבילים העוברים בתוך קפלי הקרקע של המחצבה הקדומה, מרחפים מדי פעם מעליהם בעזרת גשרים המאפשרים הצצה פנימה לתוך הבורות, ונקשרים למערך האורבני באמצעות מספר שערים.

בעמוד הימני למעלה: "מצפה ארבע הרוחות" הצופה על כרמיאל וכפרי האזור הרומנטיים.

מתחת: אמפיתיאטרון לאירועים מזדמנים.

אדריכל נוף: אמיר בלום – מילר בלום אדריכלי נוף.

פארק הגליל, כרמיאל

הטופוגרפיה של מחצבת האבן נוצלה ליצירת פינות ישיבה מוצלות ואינטימיות, תוך שילוב מרכיבים בנויים ופסלים סביבתיים ליצירת עניין.

אדריכל נוף: אמיר בלום – מילר בלום אדריכלי נוף.

Galilee Park, Karmiel

80 dunams of local vegetation form a tranquil and peaceful island in the city. Previously a quarry, the planning is based on tension between opposites: high/low, dug into/towered, open/closed, light/shade. The sculptured topography of the old quarry was utilized to create shady intimate corners while adding carefully built elements of stone and concrete.

Landscape architect: Amir Blum – Miller Blum Landscape Architects.

Amir Blum: Formalism is indeed the root of all evil. Use of exaggerated symbolism disrupts the potential for good and beneficial planning. As mentioned, the ancient Bustan (orchard) arose out of useful and spiritual considerations, while at the same time adapting to the surroundings, taking into consideration the flora, type of soil, water resources, climate, and materials. Without understanding these, any attempt to reconstruct landscape may remain devoid of content.

Ami Ran: Landscape architecture, or in its rather annoying version, "landscape design", has in recent years created engineered places, some of which may look good from afar but from close up are far from looking good.

Alisa Braudo: I agree with you that the term "landscape design" is annoying, because when you try to design nature, it looks sad... anyway, this statement is also relevant to architecture in general. Like buildings, there are gardens that look better in photographs, but when experienced in reality the place seems alien and disappointing, and vice versa. It is not necessarily related to forms or symbols, but to proper planning of basic parameters such as human scale, movement, and the proper proportion between sunlight and shadow.

Yair Avigdor: I don't see a contradiction between good architecture and architecture that looks good in photos. Landscape architecture should first and foremost be about the space experience of the users. This requires an interesting and free of gimmicks design, where people can find a variety of interactions. Amidst all these there is also room for a reasonable range of symbolic forms, through which it is possible to convey the heritage of a place.

Tally Tuch: In landscape architecture, as with any art, forms and symbols are an essential element of design. The question is whether you focus on the essence or adhere to the form. A landscape architect has the possibility, and in my view also the obligation, to use forms as sustenance and inspiration to promote a gradual metamorphosis to the here and now. This requires internal and external observation of the place, the scenes and the screams.... Good planning also touches the user's 'gut feeling', and if it is also photogenic – congratulations. An opposing equation whereby leading strengths are sometimes tasteless photogenic symbolism is inappropriate in my view.

Ami Ran: In one of my studio classes, I

asked the students to plan a "bus stop", hoping they would realize it expresses a minimalistic function that provides the essential needs of architecture – shelter, relation to surroundings, comfort and presence. What do you think a "landscape station" should be like?

Amir Blum: A landscape architect should first of all take into consideration the passengers and not only the bus...; understanding that it is a temporary entity that should integrate into the surroundings without trying to take control of them.

Tally Tuch: I think Honi HaM'agel did this using a stick... and a prayer, when he created a place laden with meaning and purpose, relating to the needs of the surroundings.

Yair Avigdor: What we need are small, intimate places in open space, rather than places that are crowded with details. My station is a small place for sitting – even leaning against a rock positioned in the right place - a place where one may linger, think, observe, and listen.

Alisa Braudo: My station... a bench and a tree.

Ami Ran: The Green trend with all its disadvantages as a fashionable idea promotes awareness of climate and environment. Why then is the most prominent characteristic of Israeli outdoor space an unfortunate ignoring of climate and environment?

Alisa Braudo: I think that the opposite is the case. The Green trend is the new front-line of Israeli landscape architecture. It entails a multi-faceted conceptual revolution – no more gardens with aesthetics as their main motif, but a combination of creative thinking and proper use of nature's resources. Engineering is becoming the ally of landscape architecture and not a dictating factor; for example, seeping of runoff water instead of using expensive underground drainage.

Tally Tuch: I agree, it is important to note that today there is greater recognition of the widened possibilities of landscape planning. Terms such as "seasonal pool", "seeping of runoff water", or "urban nature" have become an integral part of professional jargon. However, as in any trend, the question of balance is a crucial factor.

Ami Ran: And yet ... the major problem of open space in this country is the lack of shade, and the examples of Tel Aviv port and the promenades connecting to it from

north and south speak for themselves. Here and there trees have been planted, but until they grow bigger, the number of visitors will be smaller... most areas are exposed to the sun and the only energy saving is that in the summer one can easily cook a tasty winter Cholent...

Alisa Braudo: If I might be allowed to criticize the critique... judging landscape architecture requires patience. In contrast to a building, a garden develops over time. After five years it looks good, after ten – even better, and sometimes after forty years it looks withered. Have you seen a picture of Rothschild Boulevard when the trees were small? The beauty in landscape architecture is hidden in the process... sometimes it is important to leave room for the unpredictable. Shade – right! It is an immense problem, and yes, I am well familiar with the problem of the lack of shade on Tel Aviv's promenades... the ideal would have been to plant trees along the promenade for shade. But... until now, no-one has discovered a tree that could withstand wind, sea and saltiness. However, I do agree that some light shading devices can and should definitely be added.

Tally Tuch: Well, in the format of "all included" this is a good opportunity for me to unload a little... landscape architecture is not only what you plant and the location of cycle lanes. Rudolf Steiner – the founder of anthroposophy – called architecture "a designed music". I agree with him, but would add that planning that takes into consideration the character of the place and its biography in order to realize the needs of the user, does not need designed layers of make-up to sound and look good.

Yair Avigdor: As in architecture, landscape architecture should listen to the music of the place; integrate in it, confront it, challenge it with something different, and from there all is open. There is no single magic solution – each place has its own unique values.

Amir Blum: The need to protect the spirit of a place preceded the contemporary green trend by thousands of years. The intention is to preserve the urban and ecological landscape connections, which in my opinion are essential for proper planning.

And a personal note for dessert... my father, Miller Blum, who was without a doubt a more experienced landscape architect than I am, would always say to me: "Draw the trees on a smaller scale, so you can "sell" the clients more of them".

And I do so to this day.

chat about eye level planning

Ami Ran

landscape in the sky

In her research "Sacred trees – Holy land", Professor Nurit Lissovsky – head of Landscape Architecture at the Technion – refers to the belief in the magical qualities of trees shared by Jews, Christians, Muslims, and Druze. Lissovsky states that this is what led her to the physical preservation of the Israeli landscape, despite the noticeable differences between the traditions, lifestyle and the landscape itself (free translation). However, the variety of trees that characterizes Israeli landscape indicates that the sanctity does not spring from the tree itself, but rather from the importance of the place or related historical event.

Landscape Architecture organizations tend to describe the role of landscape architects according to the professional interest of their members. The natural orientation is to broaden as much as possible the range of activity – from designing nature, parks and public gardens, to designing gardens for the private sector.

The most influential landscape projects are, of course, those initiated by the authorities. These are usually influenced by political (or personal) interests that dictate planning objectives in order to implement facts on the ground. In addition, there are the creative (or marketing) needs of the landscape architects to show and to be seen. All this creates a reality whereby elementary aims of landscape architecture are lost, among them the need to preserve, foster and adapt the unique values of a place for public use.

Regardless of the form of intervention in nature, it is difficult to ignore the fact that most landscape projects (as with architectural ones) are better experienced from sky level, rather than eye level. In most of them, the design message dominates the planning, while the values of the place are lost somewhere behind imported concepts. Most noticeable among them are the theme gardens, story gardens, not to mention the shade-less, restless, beach promenades.

Against this background, we organized an internet chat panel with four planners, who have significantly influenced the nature of Israeli scenery: landscape architects Alisa Braudo, Tally Tuch, Amir Blum, and architect Yair Avigdor.

Ami Ran: Going back about ninety issues of Architecture of Israel, I wrote an article in which I defined landscape architecture as a connecting factor between architecture and nature. Was I wrong?

Alisa Braudo: After I stopped being annoyed by your simplistic definition... not really. Landscape architecture has developed out of our need to establish order in nature. The first gardens were a combination of agricultural crops with sensory pleasures – scent, meditation, and relating to the world above. Only then were aesthetic philosophical perceptions added.

Tally Tuch: I don't agree with you Ami... you can actually plan a place without any architecture in it at all, and yet there can be a meaningful "landscape architecture". There is something in landscape architecture that brings together two seemingly opposing impulses – creating a presence out of a void - and protecting the void from the presence. Thus, using senses, experience as well as physical means, new places are created.

Amir Blum: I would define landscape architecture as a discipline responsible for public and environmental space, aiming to negotiate and compromise between buildings, environment and, above all – man.

Yair Avigdor: ...Mountains, trees, plants, paving, paths, but first and foremost people.

Ami Ran: How then do you explain the fact that the basic attributes of national landscape architecture were actually preserved in Arab landscape, while Israeli

landscape architecture becomes confused in a realm of symbolic formalism?

Alisa Braudo: Gardens in the past were "texts" awaiting de-coding on the basis of shared cultural values. The biblical Bustan (meaning 'scent' in ancient Persian) that served as a prototype for the Mediterranean garden was a place of belonging – for the family, the tribe and the community. From this stems the more natural affinity for the Arab landscape. Our distancing from the sources resulted from the crisis of belonging. The search for "local" identity concepts is expressed in formality that does not always manifest real content. Contemporary culture is so global and eclectic that the search for the "local" seems almost hopeless. The only things that remain entirely "local" are the longing "to see green" and to escape from the crowded city to the 'barbecue culture'.

Tally Tuch: Western society today is driven by individual awareness expressed in the need for personal development. This is manifested in the internet with its lack of cultural values and, naturally, in landscape architecture as well. The modern world has less and less room for collective awareness in which common archetypes and symbols are preserved. Visiting Sweden this summer, it was interesting to see what might be the "next phase", which emphasized the individual's needs but with a clear reference to being part of civic society with a past, present and future. I saw places with incredible design that was innovative yet combined with the scent of local motifs expressing the spirit of the place, with no fear of being accused of being over nostalgic or conservative.